

Bogomil Ferfila
INDIJANCI SEVERNE AMERIKE – NEKOČ IN DANES
Svet na dlani, 17. knjiga

Izdajatelj: Fakulteta za družbene vede

Za založbo: Hermina Krajnc

Ljubljana 2013

Copyright © po delih in v celoti FDV 2013, Ljubljana.

Fotokopiranje in razmnoževanje po delih in v celoti je prepovedano.

Vse pravice pridržane.

Recenzenta: prof. dr. Anton Grizold

prof. dr. Janko Prunk

Lektoriranje: Ana Marija Trobec

Grafična priprava: Luka Žirovec

Tisk: Littera Picta, d.o.o.

Naklada: Knjiga se tiska kot sproti tisk.

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

39(7)
908(7)

FERFILA, Bogomil
Indijanci Severne Amerike - nekoč in danes
/ Bogomil Ferfila. - Ljubljana : Fakulteta
za družbene vede, 2013. - (Svet na dlani /
Bogomil Ferfila ; knj. 17)

ISBN 978-961-235-627-9

265136896

Bogomil Ferfila

**INDIJANCI SEVERNE
AMERIKE – NEKOČ IN
DANES**

Zbirka Svet na dlani
17. knjiga

Ljubljana, 2013

VSEBINA

INDIJANSKA PLEMENA ZDA IN KANADE

INDIJANCI V ZDA IN KANADI DANES	1
POSELITEV SEVERNE AMERIKE DO PRIHODA	
EVROPEJCEV	16
INDIJANSKA PLEMENA IN INDIJANSKI JEZIKI V	
ZDA IN KANADI	20
INDIJANCI VZHODNIH GOZDNATIH RAVNIN ZDA	21
<i>Severovzhodne gozdnate ravnine</i>	21
<i>Jugovzhodne gozdnate ravnine</i>	31
INDIJANCI VELIKE RAVNINE – PRERIJE, PUŠČAV IN	
PLANIN OSREDNJE ZDA	41
INDIJANCI JUGOZAHODA ZDA	56
INDIJANCI SEVEROZAHODNE OBALE ZDA IN KANADE..	66
INDIJANCI KALIFORNIJE	73
PODARKTIČNI INDIJANCI ALI KANADSKI INDIJANCI...	80
NOVEJŠA INDIJANSKA ZGODOVINA	90
INDIJANSKE VOJNE ZA NJIHOVO ZEMLJO	90
»POT SOLZA« IN PRESELJEVANJE INDIJANSKIH	
PLEMEN	93

UPORI METIJEV V KANADI	96
»EKSPLOZIJA« PREBIVALSTVA V ZDA IN KANADI.....	98
SODELOVANJE INDIJANCEV V DRUGI SVETOVNI VOJNI	104
ROCKEFELLER, POROČILO MIRIAM IN JOHN COLLIER – OBRAT VLADNIH INDIJANSKIH POLITIK.....	105
ODPRTA VPRAŠANJA IN INDIJANSKE POLITIKE V 20. IN 21. STOLETJU	110
PROGRAMI KONČANJA ZVEZNE POMOČI IN PRESELJEVANJA INDIJANCEV V MESTA.....	110
POLITIKE SAMOODLOČBE IN CIVILNA NEPOKORŠČINA INDIJANCEV	113
OZEMELJSKE POGODBE MED VLADO IN INDIJANCI TER NASTANEK NUNAVUTA.....	117
ALI ZAPRETI VSE MUZEJE?	120
INDIJANSKI BIZNIS TER INDIJANSKE IGRALNICE.....	123
GOSPODARSKI RAZVOJ INDIJANCEV V MESTU WINNIPEG.....	129
OBISK JUŽNE DAKOTE – DEŽELE CRAZY HORSA, SITTING BULLA, CUSTERJA IN WOUNDEED KNEEJA	136
ALI RES V SEVERNO AMERIKO HODIM ŽE 40 LET?	136
MUZEJ KANADSKIH PIONIRJEV IN INDIJANSKI REZERVAT	139
ŠE EN IZJEMNI MUZEJ V MESTECU VALLEY IN NEZNANA ATOMSKA SUPERSILA.....	141
SPOMENIK SITTING BULLU IN MESTECE WALL	147
MOUNT RUSHMORE, WOUNDED KNEE IN ZGODOVINA BLACK HILLS.....	149
SPOMENIK POGLAVARJU CRAZY HORSU.....	161
ZLOGLASNO MESTO DEADWOOD IN WILD BILL HICKOK.....	163
»VESOLJSKA LADJA JE PRISTALA«.....	165
INDIJANSKI DROBCI WINNIPEGA IN MANITOBE	169
TRDNJAVA FORT GARRY	169
REZERVAT SAGKEENG IN PREPRIČLJIVI INDIJANSKI POGLAVAR.....	170
INDIJANSKA ČETRRT IN NEVARNE INDIJANSKE TOLPE ...	174

MEHIKA IN INDIJANSKE CIVILIZACIJE

ACAPULCO, MEXICO CITY IN PIRAMIDE

TOETIHUACANA	181
NEZNOSNA LAHKOST (BREME) LETENJA	181
NESREČNI PRVI DAN V ACAPULCU	188
MEXICO CITY IN AZTEŠKE PIRAMIDE.....	190
SOCIOLOGIJA PLAŽE	199
ZGODNJE INDIJANSKE KULTURE	207
<i>Prvotni razvoj</i>	207
<i>Olmeki</i>	212
<i>Maji in Tolteki</i>	213
<i>Zapoteki in Miksteki</i>	217
<i>Teotihuacan in Tolteki</i>	218
<i>Azteki</i>	218

YUCATAN IN KARIBI .....

229

PROTI KAJMANSKIM OTOKOM.....	229
MEHIŠKA KARIBSKA OBALA IN ČAROBNA DEDIŠČINA MAJEV	233

MAJEVSKA CIVILIZACIJA .....

243

MAJEVSKO OZEMLJE	243
ZGODOVINSKI RAZVOJ.....	245
ODKRIVANJE MAJEVSKE CIVILIZACIJE	253
MAJEVSKA DRUŽBA KLASIČNEGA OBDOBJA	256
<i>Elite</i>	259
<i>Razred običajnih ljudi - »nižji ljudje«</i>	259
RELIGIJA	262
ASTRONOMIJA, MATEMATIKA IN KOLEDAR.....	274
PISAVA, ARHITEKTURA IN UMETNOST.....	280

LITERATURA .....

288

**INDIJANSKA PLEMENA V
ZDA IN KANADI**

INDIJANCI V ZDA IN KANADI DANES

Severnoameriški Indijanci so brez dvoma narod oziroma velika zbirka narodov – vedno govorimo o indijanskih plemenih, ki najbolj burkajo domišljijo zahodnjakov (glej May 1982, Taylor 1996, Sherman 1990, Patterson 1982, Bowden, De Porter, Cutright, Charters 1946).

Brez dvoma stoji za bolj ali manj romantičnimi predstavami o življenju in herojskem boju neustrašnih Indijancev najmočnejši marketinški guru sodobne civilizacije – Hollywood, katerega filmska industrija se danes počasi že poslavlja, a v primeru Indijancev je svojo vlogo brez dvoma opravila v megalomanskem obsegu.

John Wayne, Kirk Douglas, Richard Widmarck, Robert Taylor, Dean Martin, Kevin Costner pa vsa neizmerna plejada westernov je ponesla v svet ameriško določene podobe Indijancev, ki so s svojim tragičnim brezupnim bojem za tradicionalni način življenja, ki je bil obenem pogrebni navček njihove prostrane ameriške divjine, nazorno pokazali prvo grozljivo zmago belih kolonizatorjev. Boj z »neukimi divjaki« je odločilno pripomogel k opredeljevanju ameriškega idola v obliki pogumnega belega pionirja, ki se s puško, ralom in zvestim konjem bori za svojo družino in svojo zemljo, pa obenem za pravico, vero, narod in državo. V težkih razmerah mu vse to vedno uspeva in tako je zgolj prvi v zaporednem nizu naslednjih ameriških herojev in supermenov, ki danes še vedno vladajo zahodni civilizaciji – ameriški poslovnež, vojak, znanstvenik. Te vrstice ne pišem zgolj v kritičnem, marveč deloma tudi v občudovalnem duhu ameriških dosežkov, ki imajo tako kot vsi drugi svoje svetle in temne plati.

Začnimo zgodbo ameriških Indijancev z njenim koncem – to je nekaj osamelimi podobami in informacijami o njihovem življenju danes.

Število prebivalcev je še vedno pomemben podatek in v njem je zbirno ponotranjena usoda severnoameriških Indijancev, ki živijo severno od ameriške reke Rio Grande. V tem poglavju se namreč ukvarjamo zgolj z ameriški in kanadskimi Indijanci, ne pa tudi z njihovimi mehiškimi sorodniki – Maji, Azteki in drugimi, ki smo jih srečevali na mehiških potovanjih. Tudi pri Indijancih se kaže vpetost Mehike v latinskoameriški okvir, saj so tudi njeni Indijanci bolj povezani s srednjeameriški in južnoameriški plemeni. Glede na zemljepisno vpetost Mehike v severnoameriško celino pa bomo v drugem delu knjige obravnavali tudi Indijance južno od reke Rio Grande, kjer se bomo v veliki meri omejili na mehiški okvir.

Kako število severnoameriških Indijancev odraža njihovo zgodovinsko usodo? Zelo enostavno – tako da jih je danes skoraj desetkrat manj, kot jih je

bilo pred prihodom ladij belih kolonizatorjev, ki so tedaj ekonomsko, vojaško in politično moč najbolj razvite Evrope razvažale po celem svetu, začeni z Latinsko in Severno Ameriko pa Afriko, Azijo itd.

Pri Indijancih tako kot pri vseh ostalih narodnih manjšinah nastopi problem opredelitve, kdo je še Indijanec – zaradi poročanja in mešanja s pripadniki drugih narodov. Pri štetju prebivalstva v ZDA so državljani lahko izbirali med štirimi skupinami indijanskega prebivalstva: prvo skupino so predstavljali ameriški Indijanci in prvotni prebivalci Aljaske (Indijanci in Inuiti skupaj), ki so bili pripadniki zgolj enega plemena; drugo skupino so predstavljali Indijanci in prvotni prebivalci Aljaske, ki so zaradi staršev pripadali dvema ali več plemenom; tretja in četrta skupina so bili mešanci z drugimi rasami (belo, črno, rumeno).

Število čistokrvnih Indijancev se je začelo zmanjševati takoj po prvih stikih z Evropejci in afroameričani. V obdobju kolonialnih vojn so vzhodna plemena – Irokezi, Delavari, Shawneji in drugi pogosto posvojili bele ujetnike, kar je imelo za posledico veliko števil mešanih otrok z belskim prebivalstvom. Samo v jugozahodnem delu ZDA (Arizona, Nova Mehika, Južna Kalifornija, Nevada, Utah, južni Kolorado) prevladujejo čistokrvni Indijanci v plemenih Navajo, Apači, Ute, Pueblo in drugimi. Veliko jih je tudi v plemenih vzhodno od reke Missisipi – pri Choctawih in Seminolah na Floridi pa v Montani v plemenu Crowov. Le-to spada med ravninska plemena, ki so praviloma pretežno mešana.

Druga skupina Indijancev so prav tako čistokrvni Indijanci, ki pa so potomci staršev iz različnih indijanskih plemen. Takšno mešanje se je v velikem obsegu dogajalo zlasti v Oklahomi, kjer so na nekdanjem Indijanskem ozemlju skupaj natlačili več kot trideset različnih plemen.

V omenjenem ameriškem štetju prebivalstva leta 2000 so tako našli v prvi skupini

2,409.578 Indijancev in Eskimov. V drugo skupino so uvrstili 133.259 pripadnikov, v tretjo in četrto skupino (rasno mešanih) pa 1,706.036 pripadnikov. Kot vidimo, je čistokrvnih Indijancev še vedno večina – seveda ob predpostavki, da so se vprašani praviloma razvrščali v omenjene štiri skupine. Skupno število vseh Indijancev in Eskimov v ZDA je bilo tako leta 2000 4,248.873 (Johnson, Hook 2007, 288).

Prav neverjetna je razlika s podatki ameriškega urada za indijanske zadeve (Bureau of Indian Affairs), saj je razlika več kot dvakratna. Možna razlaga je, da so pri štetju prebivalstva v prvi plan prišli subjektivni dejavniki današnjega ponosa in pripadnosti indijanski stvari, urad za indijanske zadeve pa upošteva objektivnejše podatke. Po njegovih merilih spada med

Indijance samo tisti, ki ima vsaj eno četrtno indijanske krvi oziroma prednikov. Leta 2001 je bilo po njegovih podatkih v ZDA zgolj 1,816.504 Indijancev in Eskimov. Sem niso všteta predvsem vzhodna indijanska plemena, ki jih zvezne oblasti niso priznale – bodisi, ker niso imeli dokumentirane zgodovine indijanskega porekla ali ker ameriška zvezna vlada ob njihovem prijavljanju še ni bila ustrezno organizirana. To je uradna razlaga, ki zveni dokaj šibko, a očitno velja. Nekaterim plemenom, npr. Lumbeejem iz Severe Karoline, se je registracija vseeno posrečila.

Obstoji tudi razlaga, da so se mehiški Indijanci, ki prebivajo oziroma delajo v ZDA, pa tudi prišleki iz južnoameriških držav ter pacifiški otočani, proglasili za severnoameriške Indijance. Realna ocena je morda nekje vmes – v ZDA naj bi bilo okoli dva milijona državljanov z dobršno mero indijanskih prednikov, v Kanadi pa še dodaten milijon, vključno z Metiji (Ibid).

Nasploh velja, da oblastne institucije uporabljajo objektivne kriterije razvrščanja v obliki raznih indikatorjev – npr. pigmentacija kože, sestava las in kosti, jezik, barva oči. Če posameznik izpolnjuje takšna merila, ga potem uvrstijo med prvotne prebivalce – Indijance, Eskime, Metije. Pri subjektivnem pristopu se v skupino uvrstiš sam oziroma te uvrsti tvoja okolica – moraš se torej »počutiti«, da si pripadnik prvotnih plemen (Philip 1986, Kelly 1983, Kiple, Beck 1997, King 1967).

Poglejmo sedaj te statistične podatke nekoliko podrobneje.

Tabela 1 nam kaže število severnoameriških Indijancev v ZDA v letu 2001, in sicer glede na podatke urada za indijanske zadeve in glede na leto 1990. Večinoma se je v tem desetletju število Indijancev močno povečalo, največ v Oklahomi, ki ima tudi daleč največje število Indijancev v posamezni ameriški državi – leta 2001 jih je bilo 630.586, leta 1990 pa 276.691. Na drugem mestu je bila Arizona z 253.481 Indijancev leta 2001 in 195.807 deset let prej. Nad 100.000 Indijancev sta leta 2001 imeli še Nova Mehika in Južna Dakota, za katero pa je kot edino državo z večjim številom indijanskega prebivalstva značilno to, da se je v razdobju 1990–2001 njeno indijansko prebivalstvo skoraj podvojilo (podobno tudi Wisconsin z 26.690 na 52.912).

Tabela 1: Število severnoameriških Indijancev po državah ZDA v letu 2001 in 1990 (Johnson, Hook 2007, 289).

	2001	1990		2001	1990
Alabama	2.228	2.988	Mississippi	8.823	5.438
Aljaska	119.431	95.000	Missouri	-	500
(Indijanci in Inuiti)			Montana	63.557	42.060
Arizona	253.481	195.807	Nebraska	14.423	7.534

Arkansas	-	1.000	Nevada	13.664	10.887
California	51.805	40.747	New Hampshire	-	-
Colorado	3.387	3.639	New Jersey	-	3.400
Connecticut	2.209	585	New Mexico	163.775	151.488
Delaware	-	1.200	New York	18.505	12.280
Florida	3.217	3.131	North Carolina	12.139	44.414
Georgia	-	200	North Dakota	55.167	23.751
Idaho	10.129	9.657	Ohio	-	700
Illinois	-		Oklahoma	630.586	276.691
Indiana	379	500	Oregon	20.585	13.695
Iowa	1.260	886	Pennsylvannia	-	700
Kansas	9.599	2.200	Rhode Island	2.620	2.053
Kentucky	-		South Carolina	2.430	6.400
Tennessee	-	12.000	South Dakota	107.221	61.700
Louisiana	2.789	8.642	Texas	3.143	650
Maine	7.356	3.512	Utah	15.090	12.211
Maryland	-	11.000	Vermont	-	-
Massachusetts	1.001	806	Virginia	-	8.260
Mexico	-	3.200	Washington	48.467	58.615
(severnoameriški Indijanci v Mehiki)			West Virginia	-	4.000
Michigan	52.446	15.734	Wisconsin	52.912	26.690
Minnesota	52.039	23.705	Wyoming	10.537	8.038

V tabeli 2 pa imamo zbirne podatke o številu severnoameriških Indijancev v ZDA in Kanadi, dodani pa so še Aleuti in Eskimi na Aljaski ter Inuti in Metiji v Kanadi.

Tabela 2: Število Indijancev in drugih prvotnih prebivalcev v ZDA in Kanadi (Johnson, Hook 2007, 289).

	2001	1990
Celinska ZDA	1,700.000	1,125.000
Indijanci na Aljaski	40.000	35.000
Indijanci v Kanadi	640.000	530.000
Aleuti in Eskimi na Aljaski	80.000	60.000
Inuiti v Kanadi	60.000	55.000
Metiji v Kanadi	110.000	100.000
Skupaj	2,630.000	1,905.000

Vidimo, da je v letih 2001 in 1990 daleč največ Indijancev prebivalo v celinskem delu ZDA – 1,700.000 in 1,125.000. V Kanadi jih je bilo bistveno

manj, 640.000 in 530.000, vendar če upoštevamo, da je Kanadčanov desetkrat manj kot več kot 300 milijonskih Američanov, je jasno, da je Indijancev v Kanadi relativno vsaj trikrat več kot v ZDA. Potem ima Kanada še znatno število Metijev (izvorno so bili to mešanci med Indijanci in Francozi, ki so živeli vzdolž Red River v Manitobi, potem pa so se jim pridružile še druge, mešane in nepriznane skupine) pa tudi Inuitov.

Tabela 3 nam kaže število Indijancev v Kanadi v letih 1990 in 2005. Veliko povečanje – od 533.189 na 748.371 ni posledica naravnega prirasta, marveč spremembe statusa Indijancev, ki niso bili vključeni v pogodbo (Non-treaty Indians) in Metijev, ki so se vključili v članstvo indijanskih skupin. Največje število Indijancev je prebivalo v provinci Ontario – 121.321 leta 1992 in 166.193 v letu 2005. Potem so bile tri province zelo skupaj – Manitoba, British Columbia in Saskatchewan, ki so leta 2005 imele po okoli 120.000 Indijancev.

Tabela 3: Indijanci po kanadskih provincah v letih 2005 (Johnson, Hook 2007, 302).

	1990	2005
Newfoundland	1.883	4.156
Princ Edward Island	-	1.100
New Brunswick	9.313	12.434
Nova Scotia	9.787	13.270
Quebec	51.754	68.735
Ontario	121.321	166.193
Manitoba	80.471	121.405
Saskatchewan	83.830	119.979
Northwest Territories	11.805	16.365
Yukon	5.854	8.073
Alberta	65.895	96.604
British Columbia	91.276	120.044
Skupaj	533.189	748.371

brez Inuitov

V tabeli 4 pa imamo zapisana še vsa kanadska indijanska plemena. Največje kanadsko indijansko pleme je bilo leta 2001 pleme Creejev s 159.330 pripadnikov in pleme Ojibwa s 91.685 člani. Polovica kanadskih Indijancev je leta 2001 prebivala v rezervatih. Skupaj je bilo leta 2001 v Kanadi 479.445 Indijancev, ki so bili člani indijanskih skupin. Poleg njih je bilo še okoli 60.000 pripadnikov plemen Irokezi, Blood in Delaware, ki niso bili vključeni

v to številko ter okoli 90.000 Indimov, ki niso bili člani indijanskih skupin. Skupno število Indijancev v Kanadi je bilo tako leta 2001 639.000.

Tabela 4: Število Indijancev v Kanadi po posameznih plemenih (Johnson, Hook 2007, 314).

Abenaki	2.005	Iroquois	7.975(+56.700)
Algonkin	10.425	Kaska	645
Attikamek (Tête de Boule)	4.265	Kutenai	680
Beaver	1.855	Southern Kwakiutl	4.850
Bella Coola	1.205	Lillooet	2.115
Blackfoot	7.640 (+ Blood = 15.500)	Malelite	4.725
Carrier	7.040	Micmac (Mi'kmaq)	27.240
Chilcoltin	2.090	Montagais-Nascapi	12.640
Chippewyan	13.940	Nootka	4.920
Tsimshian	5.140	Thompson	4.480
Gitksan	5.355	Ojibwa	91.685
Nisga	3.870	Ojibwa-Cree	21.625
Comox	920	Okanagan	3.185
Cree (skupaj)	159.330	Pentlatch	190
Sioux		Pottawatomi	290
Assiniboine	13.510	Sarsi	875
Stoney		Sechelt	775
Delaware	850 + (Munsee & Six Nations-Delaware 1.960)	Sekani	835
Dog Rib	3.795	Shuswap	5.705
Kutchin	2.565	Slave	6.165
Haida	2.265	Squamish	245
Haisla	1.210	Straits-Salish (Songish)	2.205
Cowichan	13.100	Tagish	750
Han	635	Tahltan	1.885
Hare	1.205	Tlingit (Inland)	795
Bella Bella	1.760	Tutchone	2.825
Huron	2.985	Tanana	180
		Skupaj	479.445
+ 60.000 pripadnikov plemen Irokezov, Delaware in Blood ni vključenih			
+ 90.000 Indijancev, ki niso člani indijanskih skupin			
Skupaj			639.000

Sedaj smo videli prebivalstveno statistiko. Kako pa danes živijo ostanki nekdanjih veličastnih indijanskih plemen?

V celotnem pisanju o Indijancih pa tudi o drugih prvotnih ljudstvih, ki so si jih pokorili beli kolonizatorji, se moramo zavedati pomembnega dejstva – velika večina virov je napisanih z roko belega človeka in videna z njegovimi očmi (vsaj 90 % vseh pisanih virov). Vprašati se moramo, ali sploh lahko z evropskimi merili, normami in koncepti doumemo in razložimo ameriško zgodovino? Zatiranje Indijancev, ki se je začelo s prihodom Kolumbovih ladij, se ni nehalo vse do danes. Ali lahko plemensko zgodovino Indijancev sploh primerjamo z obdobji evropske zgodovine?

Indijanci so na ozemlju Severne Amerike prebivali več deset tisoč let pred prihodom Krištofa Kolumba. Ob Missisipiju so zraven današnjega Saint Louisa zgradili velika mesta, npr. Cahokio. V 12. stoletju je imela 20.000 prebivalcev in več kot 120 velikih kopastih gomil, v katerih so pokopavali umrle ali opravljali obrede. V 14. stoletju so plemena Irokezov in Huronov sklenila konfederativno skupnost, ki je navdihnila tudi ameriške politične mislece. Na jugozahodu ZDA so predniki današnjih Indijancev Pueblo gradili velika mesta iz kamna in na soncu žgane opeke ter se ukvarjali z naprednim vrtničarstvom oziroma hortikulturo. Ocenjujejo, da je pred prihodom belega človeka v Severni Ameriki živelo nekje od 7 do 18 milijonov Indijancev. Na vsem ozemlju najdemo tudi zapise pomembnih dogodkov indijanske zgodovine v obliki kamnitih risb, znakov in v ustnem izročilu – na tem področju so jih plemena latinskoameriških Indijancev (Majev, Aztekov, Inkov) resda močno prekašala.

V nekaj desetletjih po prihodu belega nadčloveka – ker je Kolumb mislil, da je odkril vzhodno obalo Indije, je prebivalce imenoval Indijance – so prvotne prebivalce zdesetkale črne koze, ošpice, črna kuga in druge belske bolezni, na katere Indijanci niso bili odporni. Kolumb je menil, da bi Indijanci lahko bili dobri služabniki, prav tako pa je takoj začel uresničevati verske politike španske vlade, da je neuke divjake treba pokristjaniti – če tega niso hoteli, so jih pogosto ubili (Langston 2003, Wilkinson (1987, Vecsey 1988, Berkhofer 1978, Dickason 1992).

Vseeno pa je veliko indijanskih plemen preživel in ohranilo celo nekaj svoje kulturne tradicije. Indijanski jeziki še naprej izumirajo, večina Indijancev se je vdala v usodo sestavnega, večinoma depriviligiranega dela ameriške in kanadske družbe, posamezniki in skupine vztrajajo na radikalnih in nacionalističnih stališčih. Soočajo se s problemi velike revščine, slabe zdravstvene oskrbe in infrastrukture naselij, bistveno krajšo življenjsko dobo, katastrofalno nezaposlenostjo, zahtevajo nazaj svojo zemljo, tradicionalna imena, pokopališča, lovske pravice, dostojna bivališča, tradicionalno indijansko pravo itd. (Wilkins 1997, Williams 1990, Williams 1997, Cohen 1996, Eastman 1977).

Poglejmo malce podrobneje usodo Indijancev v Kanadi, ki ima nepri- merno več posluha za probleme in socialne stiske prvotnih prebivalcev kot sosednja, mnogo bolj tržno in neoliberalno naravnana ZDA.

Še leta 1950 je indijanska ženska v Kanadi rodila v povprečju 6,2 otroka, leta 1986 samo še 3,2. Povprečje v Kanadi je bilo tega leta zgolj 1,67 otroka na žensko, tako da je bila stopnja rojstev za indijanske žene še vedno skoraj dvakrat višja. Leta 1987 so Indijanci imeli prirast 30,1 rojstva na 1000 prebi- valcev, leta 2000 pa se je zmanjšalo na 25 rojstev (Roberts 2006, 142).

Spodbudnejši je podatek o podaljšanju povprečne življenjske dobe, ki se je od leta 1956, ko je znašala za moške 53,8 leta, za ženske pa 61 let, do leta 1986 zvišala na 63,8 leta za moške in 71 let za ženske. Za ostale Kanadčane je znašala pri moških 73 let (skoraj 10 let več), pri ženskah pa 79,7 leta (skoraj 9 let več). Zmanjševanje razlike med indijanskim in preostalim kanadskim prebivalstvom se je nadaljevalo in je leta 2005 pričakovano trajanje življenja za indijanske moške že znašalo 71,1 leta, za indijanske ženske pa 76,3 leta.

Zato se povečuje tudi delež starejših v indijanski populaciji – nad 65 let (Bober 1990). V razdobju 1996–2001 je znašal njihov prirast celih 40 %, za ostalo kanadsko prebivalstvo pa zgolj 10 %.Vseeno pa so starejši predstavljali zgolj 4 % indijanskega prebivalstva, pri preostalih Kanadčanih pa 13 % (Ibid, 142–143).

Naslednji pomemben demografski trend je vezan na preseljevanje indi- janskega prebivalstva. Predvsem zaradi ekonomskih in socialnih razlogov se vse več kanadskih Indijancev seli v mesta. Leta 2001 je v rezervatih živel že manj od polovice Indijancev, kar 24 % jih je prebivalo v enem od 27 večjih kanadskih mest. Največ jih je bilo v »mojem« Winnipegu (22.955), potem v mnogo večjem Vancouvru (22.700), Edmontonu (18.260), Torontu (13.785). V teh mestih predstavljajo tudi največje probleme na kriminalnem, socialnem, sodnem, gospodarskem in drugih področjih. Če pa upoštevamo merilo samo- opredeljevanja prvotnih prebivalcev, so njihove številke bistveno višje. Leta 2001 je tako v Winnipegu prebivalo kar 55.755 pripadnikov »prvega naroda« (Indijancev, Metijev in Inuitov), kar je predstavljalo 8 % njegovih prebivalcev.

Pred 50 leti je večina otrok prvotnih kanadskih prebivalcev (Indijancev, Metijev, Inuitov) obiskovala internatne šole, ki jih je vodila vlada in kato- liška cerkev. V zadnjih letih se je po Kanadi oblikovalo močno gibanje, ki je opozorilo na nehumane in pogosto tudi kriminalne razmere v teh šolah. Možno je, da je zadaj tudi določena doza pretiravanja, ki ima za cilj pridobiti več vladnega denarja za odškodnine in delovanje številnih komisij, v katerih sedijo indijanski funkcionarji – glej Truth and Reconciliation Commis- sion of Canada 2012, Aboriginal Healing Foundation 2006, Assembly of First

Nations 2006, Indian Affairs and Northern Development Canada 1998, Royal Commission on Aboriginal Peoples 1996, Saul 2008.

V navedenih in drugih poročilih ugotavljajo, da je bil namen interneta bivanja in šolske izobrazbe v prvi vrsti asimilirati indijanske otroke ter jih nehumano ločiti od vpliva staršev in skupnosti Indijancev oziroma prvotnih prebivalcev (še Metiji in Inuiti). V takšne šole so vtaknili več kot 150.000 otrok. Pogosto so jim prepovedali govoriti materin jezik, moliti in verjeti v njihove tradicionalne verske in kulturne obrazce (Haig-Brown 1988, Coleman 1993).

Morda je to malce preveč črno slikanje, saj je dejstvo, da je odhod otroka v šolski internat šok prav za vsakega mladega človeka, glede na spremembo družbenega okolja pa je bil za indijanske otroke nedvomno večji. Verjetno so bili vladni nameni dobri in so hoteli indijanske otroke vzgajati tako kot vso ostalo kanadsko mladino, a je po drugi strani tudi res, da je pot v pekel tlakovana z dobrimi nameni.

Kakorkoli že, indijanski, inuitski in metijevski otroci danes hodijo v šole, ki jih financirajo province ali zvezna vlada ter vodijo indijanske skupine same. V takšnih »novih« šolah učencem včasih nudijo tudi ustrezne kulturne in jezikovne programe. Indijanske skupine (v enem ali več rezervatih ali plemenih) vodijo predvsem osnovne šole v rezervatih, kar se smatra za sestavni del vse večjih upravljalških pristojnosti indijanskih skupin. Njihova filozofija temelji na prepričanju, da se bodo indijanski otroci lahko vključili v kanadsko družbo le na način, da bodo učitelji razvijali pedagoške in učne metode, ki bodo upoštevale indijansko tradicijo, uporabljale indijanske jezike ter iz pedagoškega procesa izločile vso literaturo, ki izkrivljeno poroča o indijanski zgodovini (Fleras, Elliot 1966, Grant 1996, Hawkes 1985, Chartier 1988, Canadian Superintendent 1965, Caldwell 1967).

Leta 2001 kar dva od petih pripadnikov prvotnih prebivalcev v starosti 25–64 let nista imela dokončane srednješolske izobrazbe. To je bilo dvakrat več kot pri ostalih Kanadčanih. Vendar je bil to velik napredek – leta 1996 je bilo brez srednješolske izobrazbe 45 % prvotnih prebivalcev, leta 2001 pa še 39 %. Prvotni prebivalci so prepričani, da je bilo takšno izboljšanje posledica upravljanja srednjih šol s strani njihovih oblastnih organov, večjega poudarjanja izobrazbe v domačih in družinskih skupnostih ter bolj prilagojenega pedagoškega in učnega procesa.

Boljše rezultate so dosegli tudi na področju visokega in visokošolskega (univerzitetnega) izobraževanja. Leta 2001 je že 23 % prvotnih prebivalcev imelo diplomu višje ali visoke šole (univerze), za preostale Kanadčane je bil delež 38 % (Roberts 2006, 148). Vendar so bile razlike pri najvišji, univerzitetni

izobrazbi še vedno zelo velike. Verjetno raven izobrazbe v raznih indijanskih kolidžih in višjih šolah, ki jih po možnosti upravljajo še indijanske skupine, ni pretirano visoka in tam otroci prvotnih prebivalcev lažje pridejo do diplom in drugih potrdil. Leta 2001 je 15,7 % kanadskega prebivalstva imelo univerzitetno izobrazbo, pri prvotnih prebivalcih pa je bilo takih samo 4,4 %.

Tudi na področju fizičnega zdravja prvotnih prebivalcev je nekaj podatkov še vedno alarmantnih – obolelost s sladkorno boleznijo je pri Indijancih in Metijih tri do petkrat višja kot pri Kanadčanih nasploh. Posebnost je tudi ta, da otroci vseh prvotnih prebivalcev (tudi Inuitov) pogosto zbolevajo za diabetesom 2, ki je sicer bolezen starejših. Leta 2001 je bilo kar 7,2 % prvotnih prebivalcev okuženih z virusom HIV/aids. Tudi obolelost s tuberkulozo je desetkrat višja kot pri Kanadčanih nasploh. Pri indijanskih ženskah je zdravstveno stanje še slabše, kar velja še posebej za obolelost z diabetesom in HIV/aidsom. Ženski del prvotnih prebivalcev je pogosto žrtev družinskega nasilja – ima tri do petkrat višjo stopnjo smrtnosti zaradi tega vzroka (v primerjavi s kanadskimi ženskami nasploh). Trikrat višja je tudi pogostost nesreč zaradi alkohola in pogostost samomorov (Ibid, 151–155).

Še posebej tragična je visoka stopnja samomorilnosti mladih prvotnih prebivalcev – v starostni skupini moških od 15 do 24 let beležijo 126 samomorov na 100.000 prebivalcev, pri Kanadčanih pa je 24. Pri mladih ženskah prvotnih prebivalcev beležijo 35 samomorov na 100.000 žensk, pri mladih Kanadčankah v starostni skupini 15–24 let pa zgolj 5. Med glavnimi razlogi za visoke stopnje samomorilnosti navajajo potrto, motnje v družinskem življenju, visoko stopnjo revščine, slabe življenjske pogoje, nezaposlenost, kulturni stres v smislu izgube zaupanja v način življenja in vrednostni sistem nasploh.

Slabi zdravstveni kazalci so brez dvoma povezani z visoko stopnjo alkoholizma in uživanja drog. Razlaga za izpostavljenost alkoholu je lahko vezana na dejstvo, da so prvotni prebivalci prišli v stik z njim šele v obdobju zadnjih 300 let. V izoliranih skupnostih prvotnih prebivalcev je pogosto vdihavanje bencinskih hlapov in hlapov topil – kar beležijo že tudi pri otrocih med četrtem in dvanajstim letom starosti.

V zadnjih letih pa se je bistveno izboljšal standard bivanja prvotnih prebivalcev v smislu oskrbe s stanovanjskim prostorom, vodovodom, kanalizacijo. Kljub pozitivnim premikom so stopnje nezaposlenosti prvotnih prebivalcev še vedno zelo visoke. Frideres (1998, 423) ugotavlja, da prvotni prebivalci skozi celotno 20. stoletje niso mogli enakopravno sodelovati v kanadskem gospodarstvu.

Še preden je le-to prešlo iz kmetijske proizvodnje na moderno tehnologijo, prvotni prebivalci niso mogli vstopiti vanj, saj so bili ves čas ujeti v

socialni sistem pomoči, obenem pa jim je bilo prepovedano pridobiti kmetijska zemljišča, ki so bila rezervirana za priseljence iz drugih držav. Le-ti so velike kose zemljišč dobivali zastonj. Prav tako je bilo prvotnim prebivalcem prepovedano ukvarjanje z dejavnostmi uporabe naravnih virov, ki bi konkurirale priseljencem.

V obdobju tehnologizirane proizvodnje prvotni prebivalci niso imeli znanj in sposobnosti, da bi v njej sodelovali in so tako ostali na obrobju kanadskega gospodarstva in družbe.

Ob prihodu belih kolonizatorjev je bil položaj prvotnih prebivalcev še slabši. Belci so jih imeli za divjake, ki jih je treba iztrebiti ali vsaj ignorirati – v tem pogledu so Indijanci delili usodo z drugimi prvotnimi prebivalci (Armitage 1995). Za njih je veljal stereotip lenobe, neciviliziranosti in umazanosti. V 19. stoletju so postali žrtve namernega ali nenamernega genocida, saj je bilo napredovanje bele kolonizacije edino nujno in upravičeno, ker je bilo v interesu krščanske vere. Beli naseljenci so bili utelešenje varčnosti in protestantske etike trdega dela in odrekanja. Ker Indijanci niso imeli enake etike, so jih smatrali za divjake, ki niso vredni krščanske milosti.

Ko so jih različne cerkve uspele pokristjaniti, so morali kolonizatorji spremeniti odnos do svojih krščanskih rojakov. Razvili so teorijo bele rasne nadvlade in večvrednosti, ki naj bi bila rezultat naravne selekcije (Waubageshig 1970, Dippie 1982, James 1992). Znanosti 19. stoletja, še posebej biologija, so jim služile kot priročno orodje utemeljevanja rasne neenakosti v Severni Ameriki. Biologi so trdili, da je možno razlikovati psihološke značilnosti večvrednih in manjvrednih vrst, le-te pa so bile posledica genetske oziroma rasne sestave posameznikov. V skladu s takšnimi teorijami ni bilo mogoče preseči naravno inferiornost prvotnih prebivalcev. Vladna odločitev, da je treba Indijance namestiti v rezervate, je logičen rezultat takšnega razmišljanja. Rezervati naj bi bili ločeni geti za ne vredne ljudi in otroke, ki jih je treba stražiti in minimalizirati njihove stike z normalno populacijo.

Današnja kanadska in ameriška oblastna elita v določeni meri (odvisno od njene ideološke podlage) prisega na drugačne domorodske politike – utemeljevanje mita enakosti. Osnovno vodilo je, da je treba prvotnim prebivalcem odvzeti vse posebne pravice in zaščito, ker so povsem enaki kot ostali državljani. Tako kanadska kot ameriška vlada sta pred leti sprejeli zakonodajo, ki naj bi ukinila rezervate in poseben položaj prvotnih prebivalcev. Pri tem so v celoti zanemarili stoletja rasne in druge diskriminacije prvotnih prebivalcev (Friderer 1998, 424–425).

V Kanadi so stopnje nezaposlenosti prvotnih prebivalcev, starejših od 15 let, leta 2001 znašale 19,1 %. Čeprav je številka glede na slovenske in evropske

razmere še znosna, je bila za Kanado zelo visoka. Ostali Kanadčani v tej starostni skupini so imeli samo 7,1 % stopnjo nezaposlenosti. Veliko prvotnih prebivalcev se danes zaposluje tudi v podjetjih, ki so jih ustanovili poslovneži iz njihovih vrst.

Prav tako niso bistveno zaostajali v letnem dohodku – leta 2001 je bil povprečni dohodek zaposlenega prvotnega prebivalca 32.176 kanadskih dolarjev, za ostale Kanadčane pa 43.486 kanadskih dolarjev (Roberts 2006, 163–169). Še vedno pa so prvotni prebivalci prejemniki znatne socialne pomoči – v Kanadi jo dobivajo več kot katerakoli druga skupina. Nekateri verjamejo, da bi morali pripadnikom prvega naroda (First Nation) pomagati tudi s predpisovanjem kvot v zaposlovanju in tudi v izobraževalnih institucijah – vsak delodajalec in vsaka izobraževalna institucija bi morala sprejeti določen odstotek prvotnih prebivalcev (glede na ostale zaposlene oziroma glede na druge učence). Pri tem obstoji nevarnost, da bo ostalo prebivalstvo začelo izražati nestrpnost do takšnih privilegijev oziroma da bi s tem znižali kriterije študija oziroma dela (Thornton 1987, Thornton 1997, Moore 1993, Warrior 1995, Lower 1957). Končajmo pregled težkega položaja kanadskih prvotnih prebivalcev še z njihovo obravnavo v kanadskem sodnem sistemu.

Pred prihodom Evropejcev so si prvotni prebivalci vladali sami. Vsako plemo je imelo svoje nepisane zakone, mehanizme socialnega nadzora (tudi krvna maščevanja za umor sorodnika) ter ustrezen vrednostni in moralni sistem. Pogosto so spore reševali s pomočjo mediacije – prestopnikom in sprtim strankam so skušali razložiti njihovo napačno ravnanje in posledice, ki jih lahko doletijo. Poudarek je bil na preprečevanju prestopkov in umiritvi sporov, ne pa na kaznovanju. Če so naredili prekršek, je skupnost od njih pričakovala, da se bodo odkupili oziroma povrnili škodo. Če tega niso storili, so posredovale družine tako tistih, ki so naredili prekršek kot tistih, ki so utrpeli škodo. V primeru, da jih storilci niso hoteli poslušati, so nastopile celotne skupnosti, bodisi da so jih opozarjali ali se jim izogibali in jih obsojali. Če pa tudi v takih okoliščinah niso bili pripravljeni plačati odškodnine, jih je lahko vas ali mesto oziroma skupnost fizično odstranila iz svoje sredine, kar je bilo lahko enako smrtni kazni, saj posameznik v divjini ni mogel sam preživeti.

Pri Indijancih plemena Dene so pomembno vlogo pri razreševanju konfliktov pripisovali starejšim. V plemenu Cree so pri vsakoletnem lovu na bizon postavili stražo izkušenih lovcev, ki je morala paziti predvsem na mlajše fante, da niso skušali prenašlo napasti črede in jo preplašiti. Če je lovec prekršil pravila, so mu zasegli vso opremo ter zdrobili njegov tipi (šotor), včasih so ga celo bičali. Če se je pokesal za svoje dejanje, so mu njegovo opremo vrnili, če je prekršek ponovil, so ga izključili ali ubili.

V skupnosti Indijancev plemena Ojibwe je ključno vlogo odigralo verovanje v duhove in nadnaravne sile, ki naj bi kaznovali prestopnike.

V vseh skupnostih prvotnih prebivalcev je bil poudarek na odpuščanju in prevzgoji, spravi in samopriznanju krivde. Ko pa so prišli Evropejci s svojim sistemom zakonov in kaznovanja, so se prvotni prebivalci soočili z novo, njim neznano grožnjo (Jennes 1989, Adams 1975, Wilkinson 1987, Shattuck in Norgren 1991, O'Brien 1989, Washburn 1971, Welch 1990, Burton 1991, Starblanket 1979, Stymeist 1975).

Sprva so Evropejci svoje zakone uporabljali samo zase, vendar se je francoski sistem precej ločil od britanskega, oba pa od indijanskega oziroma inuitskega. Ko pa je kolonizatorjem uspelo odvzeti prvotnim prebivalcem Kanade in ZDA vso zemljo in jih pokristjaniti, so začeli svoje zakone uporabljati tudi zanje.

Zvezna kanadska vlada je takoj prepovedala institucijo potlatč (Kan 1989). Na ameriškem severozahodu in kanadski zahodni (pacifiški) obali je to pomenilo tradicionalno obdarovanje predvsem ob prilikah praznovanje poroke, smrti in ustoličenja novega poglavarja. Darila so vključevala odeje, nakit, maske, obleke, hrano, v 20. stoletju pa tudi denar ter razne hišne naprave in opremo. Obred dajanja daril je imel za cilj izboljšati status posameznika v posamezni skupnosti – čim več daril je podaril, bolj si je izboljšal ugled in socialni status. Imel pa je tudi gospodarske funkcije, saj je prerazdeljeval premoženje. Belci seveda niso doumeli smisla tega obreda, misijonarji so ga označili kot oviro pri pokristjanjevanju, vlada je menila, da ovira njihovo politiko asimiliranja prvotnih prebivalcev. Kanada ga je tako prepovedala že 1884. leta, ZDA pa v zgodnjem 20. stoletju. Vendar so prizadevanja in sociokulturna renesansa prvotnih prebivalcev na tem področju obrodila sadove – leta 1934 je bil potlatč spet dovoljen v ZDA, 1951. leta pa v Kanadi (Schmeiser 1974, Onwa 1983, Nammack 1969).

Danes so pravna prizadevanja prvotnih prebivalcev usmerjena predvsem v pridobitev ustreznih lovskih in ribolovskih pravic ter vzpostavljanje oblik samouprave v povezavi z zahtevami po lastništvu zemlje (Morse 1985, Long, Little 1982). Indijanci, Metiji in Inuiti skušajo ohraniti tradicionalne pravice lova in ribolova. Argumente gradijo na dejstvu, da je bil to način njihovega preživljanja in je obenem pomembna sestavina njihove sociokulturne tradicije. Zvezna kanadska zakonodaja je sicer priznala te pravice, poznejša zakonodaja pa jih je začela omejevati. Praksa sodišč včasih upošteva zvezna določila v pogodbah s prvotnimi prebivalci, včasih pa tudi kasneje sprejete zakone.

Številna plemena prvotnih prebivalcev še danes verjamejo, da imajo pravico do lastne vlade, ker se nikoli niso odrekla suverenosti. Največji preboj

na tem področju predstavlja vzpostavitev samouprave na ozemlju Nunavuta 1990. leta, ko je inuitski lokalni vladi pripadla vrsta pristojnosti nad 2 milijona km² velikim arktičnim ozemljem. Glede zahtev po lastništvu zemlje prvotni prebivalci izhajajo iz dejstva, da so na njej prvi prebivali in trdijo, da jim lastništvo zemlje z vladno zakonodajo ni bilo nikoli priznано. Prav tako lahko ugotovimo, da za približno polovico kanadskega ozemlja, ki so ga zasedli beli priseljenci, nikoli niso obstajale nikakršne pogodbe. Na takšni osnovi Indijanci s statusom in brez njega pa tudi Inuiti gradijo svoje pogajalske pravice.

Indijanci, ki so podpisali pogodbe z vlado, se pogosto pritožujejo, da so ji prepustili zemljo prepoceni, da so ob podpisu obstajale še ustne obljube.

Večina Indijancev s statusom pripada indijanskim skupinam, ki imajo pravice do ozemlja rezervatov, ki pa je skupnostna lastnina. Večina teh skupin (bands) ima do vlade posebne zahteve, vezane na izgubo dela tega ozemlja zaradi vladnih infrastrukturnih projektov (cest, železnic, daljnovodov itd.). Ker se vse bolj zavedajo pomena ozemlja in njegovih virov, postajajo prvotni prebivalci vse bolj občutljivi glede njihove uporabe, zahtevajo pa tudi del dohodkov od izrabe virov.

Kanadsko pravo sicer izhaja iz stališča, da je Kanada nastala z odkritjem in poselitvijo. Koncept »obstojećih pravic domorodcev« je sicer zapisan v kanadski ustavi, »vendar nihče ni sposoben povedati, kaj pravzaprav pomeni« (Frideres 1998, 64).

Po sodni odločitvi iz leta 1885 naj bi bile »domorodske pravice« nekašne posestniške pravice v smislu pravice uporabe in prebivanja. Ko je vrhovno sodišče 1973. leta odločilo, da pravice prvotnih prebivalcev obstajajo v civilnem pravu, je vlada spremenila svoje politike, ki so dotedaj temeljile na predpostavki, da so zahteve prvotnih prebivalcev preveč splošne in nerealistične. Od tedaj dalje se je vlada začela pogajati z indijanskimi skupinami v primerih, ko njihove pravice uporabe in prebivanja niso bile podaljšane s pogodbo ali urejene z ustrežno zakonodajo (Henderson 1978, Bankes 1983, Dyck 1991, Barber 1977, Daniels 1981). Vendar pa je vlada od prvotnih prebivalcev zahtevala štiri dokazila o njihovih lastniških pravicah:

- da so oni in njihovi predniki del organizirane skupnosti,
- da je ta organizirana skupnost zasedala določeno ozemlje, na katerem imajo lastniške pravice oziroma lastniški naslov,
- da so bile iz tega ozemlja izključene druge organizirane skupine,
- da je bilo ozemlje zasedeno takrat, ko je Velika Britanija nad Kanado proglasila svojo suverenost.

Največji notranji problem kanadskih in ameriških skupnosti prvotnih prebivalcev, ki ima tudi sodne in zakonske posledice, pa je družinsko nasilje.

Njegove pojavne oblike so fizično in psihično nasilje, spolno nasilje in incest, finančno in duhovno izkoriščanje oziroma prisila. Žrtve so v prvi vrsti otroci in ženske. Njihovi vzroki so v slabem socioekonomskem položaju, prenašanju nasilnih vzorcev obnašanja od moža na ženo in potem na otroke (Acoose, Iskewewak 1995, Batallie, Sands 1984, Batallie, Sands 1991).

Medtem ko za Kanado velja, da ima vsaka njena provinca številčno indijansko prebivalstvo, je za ZDA značilna bolj neenakomerna porazdelitev. Največ jih prebiva v državah, kjer so v 19. stoletju ustanovili rezervate – Oklahoma, Nova Mehika, Južna Dakota in Kalifornija, medtem pa ko nekatere države, npr. Kentucky in Tennessee praktično nimajo indijanskega prebivalstva. Razlika izhaja iz zgodovinskega dejstva, da se Indijancem v Kanadi ni bilo treba preseliti iz domačega ozemlja ali pa so se preselili precej blizu, saj je kanadska vlada rezervate, čeprav manjše, ustanavljala bolj enakomerno po celotnem kanadskem ozemlju.

Obstoji splošno prepričanje, da se je Indijancem v Kanadi godilo precej bolje kot v ZDA in tudi odnos Indijancev do belcev, bele kulture in vlade je v Kanadi neprimerno boljši kot v ZDA. Sistem rezervatov oziroma rezervatov indijanskih skupin (bands) je v Kanadi odigral svojo vlogo ohranitve dela indijanskega ozemlja in še manjšega dela indijanske kulture in tradicije. Vendar so tudi Kanadčani imeli žalostna obdobja v ravnanju z Indijanci – konec 19. stoletja sprejeti zakon o parcelah je npr. v številnih rezervatih odvil rezervatom vso zemljo, ki je niso dodelili posameznim družinam, ampak uporabljali kot skupnost. Nekaterim rezervatom so tako pobrali skoraj vse ozemlje. Šele z zakonom o indijanski reorganizaciji iz leta 1934 so ta proces prekinili (Johnson, Hook 2007, 256–257). Nekateri rezervati so tako v Kanadi kot v ZDA na najmanj dostopnih in težavnih ozemljih, kar ustvarja klasično okolje za številne oblike že omenjene socialne deprivacije (Burrell, Sanders 1984, Prucha 1994, Kupferer 1988, Lyons 1992, McDonnel 1991).

Ameriška vlada je v šestdesetih letih 20. stoletja poizkušala ukiniti vso vladno podporo indijanskim rezervatom, kjer so člani že v celoti prevzeli zahodni slog življenja. Zaradi odpora prvotnih prebivalcev so morali takšne odločitve v veliki meri preklicati.

Da pa naš zapis ne bo zvenel preveč dramatično in pesimistično, končajmo z bolj veselimi podatki in trendi.

Številni Indijanci v ZDA in Kanadi so sprejeli in se uspešno vključili v evropsko-ameriški način življenja, ki so si ga postavili tudi kot zeleni cilj.

Danes jih najdemo v vseh poklicih, slojih, tudi v svetovnem vrhu. Naštejmo samo podpredsednika ZDA Charlesa Curtisa (pod Herbertom Hooverjem, 1929–33); generala Clarenca Tinkerja iz druge svetovne vojne; heroja iz

te vojne Ira Hayesa, ki se je proslavil na Iwo Jimi; dva dobitnika olimpijskih zlatih medalj – Billy Mills in plavalec Jim Thorpe; številne filmske zvezde, velike poslovneže.

1987. leta je ameriško ustavno sodišče odločilo, da lahko zvezno priznane indijanske skupnosti posedujejo in vodijo igralnice, ki so izvzete iz zakonodaje. Indijanci so odprli veliko število igralnic, v njihovi lasti je tudi največja ameriška igralnica Foxwood Casino v Ledyardu, Connecticut. Številna plemena so dobila velike državne odškodnine ali pa dobivajo znatne dohodke od izrabe naravnih virov.

POSELITEV SEVERNE AMERIKE DO PRIHODA EVROPEJCEV

V veliki večini vse severnoameriške skupnosti prvotnih prebivalcev v svoji mitološki tradiciji vključujejo kreacijske zgodbe, ki so podobne krščanski verziji nastanka sveta v zgodbi o Adamu in Evi. Pogosto se v njihovih zgodbah pojavljajo liki kot npr. kojot na zahodu, krokar na severozahodu in na Arktiki, ki so po eni strani graditelji, po drugi pa uničevalci. Pokvarjene osebe so vzrok pojava smrti, bolezni, neravnovesja in moralnega propada, medtem ko je veliki duh (Great Spirit) vedno dobrovoljni dajalec darov ljudem in drugim zemeljskim bitjem. Nesreče, ki so prizadele skupnosti, niso bile rezultat njegove jeze, ampak jih je povzročilo nespoštovanje svetih pravil, nemoralna dejanja članov skupnosti ali neustrezno izvajanje obredov v čast velikega duha (Harrod 1987, Hulkrantz 1987, Coffe 1978).

Severnoameriški Indijanci so živeli v okolju, polnem svetih bitij, svetih zakonov in nedotakljivih družbenih in političnih ureditev. Velik poudarek je bil na ohranjanju tradicije ter prenašanju vzorcev mišljenja in obnašanja na mlajše generacije.

Arheologi večinoma verjamejo, da so prvi naseljenci prišli v Severno Ameriko preko današnjega Beringovega preliva med Aljasko in Sibirijo pred okoli 15.000 do 20.000 leti. Nekatera indijanska plemena kot Cherokeeji, Delaware, Chocktawi imajo v svoji zgodovini prisotne zgodbe o dolgih pohodih, večinoma od zahoda proti vzhodu (Bullchild 1985, Cask, Hoover 1995). Druga plemena imajo tradicijo, ki jih uči, da so ljudje prišli iz svetov pod Zemljo. Pri plemenih Navajo in Pueblo je današnji svet peti svet. Ljudje so skozi spodnje štiri svetove potovali, ker so vedno napravili kako nemoralno dejanje proti duhovom posameznega sveta in nato bili prisiljeni zbežati v naslednji svet. Na tem potovanju skozi štiri svetove so se naučili, kako ohranjati

red, harmonijo in ravnotežje med moškimi in ženskami ter z duhovi. Vse to morajo obvladati, da lahko ohranjajo peti svet. Če ljudje ne bodo spoštovali svetih pravil in obredov, bo ravnotežje in skladnost tega sveta porušena in ljudje se bodo morali umakniti v šesti svet (Champagne 1994, XVIII–XIX). Medtem ko arheologi smatrajo indijanske kreacionistične zgodbe za neznanstvene, prvotni prebivalci večinoma ne sprejemajo njihove razlage – podoben je spor med kreacionisti, ki verjamejo v biblijo, po kateri je bog ustvaril zemljo in ljudi v šestih dneh ter evolucionisti, ki so prepričani, da sta Zemlja in vesolje stara milijarde let in da je tudi proces nastajanja življenja in človeka potekal v zelo dolgem obdobju. Kot dokaz navajajo številne arheološke predmete, ki pripovedujejo zgodbo o dolgotrajnem razvoju živih bitij.

Prvi Indijanci, imenovani Indijanci stare kamene dobe, naj bi prebivali na Aljaski približno 27.000 let p.n.š. Geologi namreč predvidevajo, da je bil Beringov preliv kopen vsaj štirikrat v zadnjih 50.000 letih, in to v trajanju od nekaj tisoč do celo 10.000 let.

Do konca zadnje ledene dobe, kar naj bi bilo nekje med 10.000 do 12.000 let p.n.š., naj bi bila poseljena že celotna Severna Amerika. Njeni prebivalci so se preživljali z nabiranjem plodov in lovom.

Okoli 2000 let p.n.š. so prebivalci že obvladali tehnike poljedelstva in pojavile so se prve vasi. Začeli so pridelovati koruzo, buče, fižol in druge poljščine.

Iz obdobja 1200 let p.n.š. izhaja velika gomila pri mestu Poverty Point, Louisiana. Gomila je bila dolga skoraj 200 metrov ter visoka več kot 20 metrov in lahko si predstavljamo, da je na njej morala delati velika množica ljudi, ki je potrebovala ustrezen socialnopolitični okvir oziroma ureditev. Ta skupnost naj bi kmalu razpadla in se vrnila na bolj decentralizirane oblike bivanja in upravljanja. Domnevajo, da je vpliv mehiške ali pozne kulture Adena prišel v to skupnost preko jugozahodne ameriške kulturne tradicije in ne neposredno.

Kultura Adena pa se je v obdobju 500 let p.n.š. do leta 100 polno razvila v dolini Ohio, kjer so prav tako gradili gomile s koničastimi strehami. Najbolj poznana je gomila v obliki kače, dolga 400 metrov in visoka okoli 1,5 metra. Prebivalci te kulture so živeli v vaseh in se zbirali ob gomilah na vsakoletnih obredih. Gomile so uporabljali tudi kot grobnice za pomembne ljudi – verjetno poglavarje in svečenike, kar kaže na stratificiranost njihove družbe.

Okoli leta 100 kulturo Adena zamenja kultura Hopewell, ki je trajala do približno leta 800 (Snipp 1989, Sturtevant 1978, Sturtevant 1991). Razvila se je v vzhodnem delu ZDA, v današnjem Illinoisu ter je bila povezana s skupnostmi, ki so oblikovale kulturo Adena. Tudi oni so gradili obredne gomile,

ki pa so bile večje in njihovi bogovi bolj definirani. Preko razvejanih trgovinskih stikov je kultura Hopewell vplivala na številne družbe v osrednjem in vzhodnem delu današnje ZDA. V Louisiani so razvili zelo podobno kulturo Marksville.

Kultura Hopewell je začela usihati okoli leta 400, vendar so številna njena mesta preživela in okoli leta 700 prevzela kulturo Mississipi, ki je trajala do leta 1600. Razvila se je v osrednjih ameriških rečnih dolinah – Mississipi, Tennessee, Cumberland, spodnji Ohio. Tedaj je zrastle že omenjeno mesto Cahokia. To in ostala mesta so Indijanci gradili v sozvočju z nebesnimi pojavi, npr. obrati sonca. Verski in politični voditelji so imeli skoraj božanski status in so prebivali v hišah na vrhu gomil. Poleg širokih trgovinskih povezav v osrednjem in vzhodnem delu ZDA so trgovali tudi z Mehiko. Obredna gomila je predstavljala nekakšno središče plemenskega ozemlja in življenja. V to kulturo so spadala še današnja plemena Siousov, Creekov, Pawneejev, Cherokeejev, Chocktavov in drugih.

Konec kulture Mississipi v 16. stoletju je vezan na prihod Evropejcev in njihovih bolezni – te naj bi pomorile do 90 % prebivalcev mest te kulture.

Vzporedno je v jugozahodnem delu današnje ZDA, na ozemlju današnje Nove Mehike in Arizone, nastala kultura Hahokam, ki je bila pod močnim vplivom mehiške civilizacije in tudi njeni prebivalci so se v veliki meri priselili iz Mehike. Gradili so kanale za namakanje polj ter igrišča za igro z žogo, kar je bila pomembna značilnost mehiških ljudstev. V Novi Mehiki in v Arizoni je tedaj živel pleme Mogollonov, ki je iz kulture Hahokam prevzelo poljedelske metode in lončarstvo, po letu 700 pa je prešlo pod vpliv zgodnje kulture plemena Pueblo, imenovane Anazazi. Za njih so bile potem značilne podzemne sobe (kivas), ki so jih uporabljali za obrede in politična srečanja. To je bilo zelo podobno religiji in obredom plemen Pueblo, ki so se v 12. stoletju priselila na ozemlje plemena Mogollonov. Predniki plemen Pueblo so že okoli leta 900 obvladali gradnjo večnadstropnih hiš, prav tako so uporabljali namakalne kanale in jezove pri pridelavi koruze, ki je na jugozahodu današnje ZDA predstavljala osrednjo poljščino. Do leta 1250 so plemena Pueblo gradila velika mesta in trgovala z Mehiko. Prevzela so njihov tip gradnje svetih gomil v obliki piramid ter igrišča za žogo, katerih ostanke so našli na ozemlju današnje Arizone. V okviru kulture Anazazi so iz kamnitih blokov gradili mesta in velike zgradbe. Središče je predstavljalo mesto Chaco Canyon v današnji Novi Mehiki. V njemu je bilo svetišče Pueblo Bonito, ki je imelo 800 sob in 35 podzemnih prostorov (kivas), razvrščenih okoli osrednjega trga (Sando 1992). Konec 13. stoletja je to območje prizadela velika suša in njegovo prebivalstvo se je bilo prisiljeno izseliti. Del je odšel

na območje Mesa Verde, ki leži v današnjem Coloradu, kjer so nadaljevali z gradnjo večnadstropnih hiš in kivasov za obredne priložnosti. Suše, ki niso upoštevale njihovih molitev k bogu dežja Kachinasu, pa so jih prisilile, da so preseljevali naprej proti dolini reke Rio Grande v Novi Mehiki in reki Little Colorado v Arizoni, kjer so postali pozneje znani kot Indijanci Hopi (Champagne 1994, XX–XXIV).

V 12. in 13. stoletju so iz današnje zahodne Aljaske in severozahodne Kanade potekale migracije indijanskih skupin, ki so govorile jezike družine athapascan. Prišle so do jugozahoda današnje ZDA, nato pa v 18. in 19. stoletju nadaljevale premik še bolj proti zahodu. Zahodne skupine so oblikovale plemena Navajev, vzhodnejše pa Apače. Oboji so bili lovci in nabiralci, v odnosih bojevanja in sobivanja s plemeni Pueblo pa so sčasoma prevzeli dobršen del njihovih navad.

Pred prihodom ladij Krištofa Kolumba 1492. leta je bilo na ozemlju Severne Amerike na stotine samostojnih indijanskih skupnosti, ki so bile večinoma gospodarsko in politično samozadostne in nepovezane med seboj. Na ozemlju današnje ZDA naj bi njihovo število znašalo nekje med 7 in 15 milijonov, na ozemlju današnje Kanade pa okoli milijon – iz današnje perspektive vidimo, da je njihovo število tudi danes v Kanadi praktično enako, v ZDA pa se je skrčilo na okoli 2 milijona. Vse te indijanske skupnosti so govorile na stotine različnih jezikov, imele razvite različne kulture, verske obrede, družbenopolitične ureditve. Antropologi so njihove sociokulturne vzorce bivanja, gospodarjenja in verovanja razdelili na nekaj geografskih enot: severovzhodne gozdnate ravnine; jugovzhodne gozdnate ravnine; ravnine in prerije v osrednjem delu; jugozahodni del nad današnjo Mehiko; obalno Kalifornijo; veliki bazen in planoto na severozahodu; severozahodno pacifiško obalo; podarktično Kanado in južno Aljasko ter arktični sever Kanade in Aljaske, kjer so prebivali Inuiti (Jennes 1932, Jennings 1975, Calloway 1988, Debo 1971).

INDIJANSKA PLEMENA IN INDIJANSKI JEZIKI V ZDA IN KANADI

ZDA so pokrajinsko zelo raznolika država, saj vključujejo gozdno-ravninske predele na vzhodu, ki so pokrajinsko in podnebno zelo blizu slovenskemu in osrednjeevropskemu prostoru, imajo pa tudi puščave, visoke gore, neskončna oceansko-obalna področja. Indijanci so živeli v vseh teh ekosistemih in so se jim v svojem bivanju, tesno povezanem in odvisnem od okolja, tudi v celoti prilagodili. Zato tudi ne moremo govoriti o indijanskem načinu in slogu življenja, ker se je glede na naravne danosti bistveno razlikovalo po oblačilih, obredih, bivališčih, gospodarskih aktivnostih. Zato je tudi običajna medijska podoba Indijancev, ki na travnatih ravninah na divjih konjih streljajo bizone, noseč vihrajočo perjanico ter lok in puščice, v celoti napačna. Šele v 18. stoletju so se na ravninah pojavili Indijanci na konjih, medtem ko je nekaj lovskih skupin prej lovilo bizone tako, da so si naredili bizonovo krzno in se jim približali peš. Konji so v Severni Ameriki pred dolgimi tisočletji res že obstajali, a so izumrli z umikanjem velikih ledenikov 8000 let p.n.š. Ponovno so jih v 16. stoletju pripeljali Španci in divje črede so nekatera indijanska plemena (Sioux, Cheyenne, Kiowa) začela udomačevati. Na današnjih indijanskih plesnih prireditvah (powwow) običajno prikazujejo šege, navade, oblačila in plesne ravninskih plemen (Swanton 1968, Swanton 1969).

Jezike prvotnih prebivalcev lahko razvrstimo v različne jezikovne skupine, ki se medsebojno močno razlikujejo v slovnici, izgovoru in slovarju. Lahko domnevamo, da so si plemena v isti jezikovni skupini bolj sorodna, in to tem bolj čim bolj podoben dialekt govorijo. Nekatero jezikovno skupino, kot npr. algonkianska in athabascanska, vključujejo večje število tudi zelo različnih jezikov, spet druge pa združujejo le nekaj ali tudi zgolj en jezik. Ko je John Powell iz urada za ameriško etnologijo 1891. leta napravil prvo razvrstitev severnoameriških jezikov (severno od Mehike), je ločil 55 jezikovnih skupin oziroma družin (ime družine izhaja iz glavnega jezika v skupini). Porazdelitev teh družin po ozemlju ZDA in Kanade je izrazito neenakomerna – kar 37 jih je na ozemlju, katerega reke se izlivajo v Pacifiški ocean, sedem jih je na obalah Atlantskega oceana, deset pa v dolini reke Missisipi in državah v zalivu med Florido in Mehiko. Najbolj široko razprostranjene jezikovne družine, ki jih bomo srečali v nadaljevanju, so tele: eskimsko-inuitska, algonkianska, irokeška, muskogianska, siouška, caddoanska, utoazteška, athabascanska, salishanska in sihaptranska (Johnson, Hook 2007, 13).

Od nekdanjih nekaj sto indijanskih in eskimskih jezikov jih je danes ohranjenih manj kot sto in številne obvlada le še nekaj starejših pripadnikov posameznih plemen. Verjetno bodo povsem izginili v nekaj prihodnjih desetletjih (Barth 1969, Witherspoon 1977, Silver, Miller 1997, McLaughlin 1985).

Poglejmo sedaj posamezna indijanska plemena, njihove jezike, običaje in rezervate glede na posamezne prej navedene tipične regije, kjer so prebivala.

INDIJANCI VZHODNIH GOZDNATIH RAVNIN ZDA

Ko so prva indijanska plemena v prvem tisočletju pred našim štetjem prišla na severovzhodne gozdnate planote, so bili gozdovi še tako gosti, da vanje skoraj ni mogla prodreti sončna svetloba. Gozdovi so se razprostirali po celotnem vzhodnem ozemlju, ki je segalo od Atlantskega oceana do reke Missisipi ter od zgornjih obal jezera Superior do severne meje današnje Louisiane.

Severovzhodne gozdnate ravnine

V severovzhodnem delu, ki je vključeval nekdanjo New England (Maine, New Hampshire, Vermont, Massachusetts, Rhode Island, Connecticut), današnjo državo New York in srednje atlantske države (New Jersey, Delaware, Maryland, Pennsylvania), je prebivalo več kot 40 različnih plemen. Večina je bila relativno majhnih, saj so štela tudi manj kot tisoč članov. Indijanska plemena so bila sestavljena iz manjših skupin (bands), ta pa iz sorodstvenih klanov oziroma povezanih družin. Večina družin plemen vzhodnih gozdnatih predelov je bila matrilinearna – nasledstvo so šteli preko materine družine in tudi matrilokalna – ženin je po poroki zapustil svojo družino in se preselil v ženino. Družine in njihovi člani, ki so sestavljali klan, so bili vsi v sorodu glede na skupno žensko prednico.

Ženske so imele veliko moč ne samo na družinskem, marveč tudi političnem področju. Poglavar plemena je bil sicer vedno moški, vendar ga je morala potrditi mati klana, ki je bila najstarejša ali najbolj modra ženska v klanu. Po tem so ga morali izvoliti ali zavriniti še vsi ostali člani plemena. Pri vodenju plemena mu je mati klana pomagala z nasveti (Klein, Ackerman 1995). Nekje med 11. in 15. stoletjem je na tem ozemlju prišlo do pomembnega političnega dogodka – ustanovitve konfederacije Irokezov. Pet irokeških plemen – Seneca, Oneida, Onondaga, Mohawk in Cayuga, ki so prebivala na ozemlju med jezerom Erie in dolino reke Hudson, se je medsebojno ves čas vojskovalo – razlog je bilo krvno maščevanje, ki se je vse bolj širilo z vsakim

novim spopadom. Potem pa je mož po imenu Deganawida doživel razsvetljenje, ko mu je veliki duh naročil, da bojujoča irokeška plemena zavije v plašč miru. Hodil je od plemena do plemena in jih prepričeval v svojo vizijo »drevesa miru«, katerega korenine je predstavljalo pet irokeških plemen. Uspelo mu je vzpostaviti irokeško ligo oziroma konfederacijo, ki je bila prva demokratična tvorba »novega sveta« in ki jo je še posebej občudoval veliki ameriški mislec Benjamin Franklin – spraševal se je, zakaj nastajajoča ameriška država njegovega časa ni mogla biti tako dobro organizirana (Arxtell 1981, Waldman 1985). Na prvem srečanju voditeljev so se zbrali poglavarji vseh 49 rodov (klanov) in vsak je dobil dedni sedež v svetu konfederacije. Deganawida je postal petdeseti član, ki pa ga nihče ni mogel naslediti, vse ostale poglavarje so nasledili moški iz vsakega od 49 klanov. V zgodovini je irokeška konfederacija odigrala pomembno vlogo, ki se je ohranila vse do danes.

Velik del plemen severovzhodnih gozdnatih ravnin je prebival v dolgih in ozkih kolibah, ki so jih imenovali »dolge hiše«. Seveda je bilo ogrodje iz lesenih debel, ki so ga prekrili s ploščami iz lubja. Vrata so bila spredaj in zadaj, streha je bila polkrožne oblike in je imela dimne odprtine na določeni razdalji. V njej je prebivalo pet ali šest sorodstveno povezanih družin, in če se je število njihovih članov povečalo, so hišo na eni strani podaljšali. Nekatera severnejša plemena, npr. Chippewa in Ottawa, niso uporabljala hiš, marveč so gradili kupolaste šotore (wigwams) prav tako prekrite z lubjem. Ker so se pogosto bojevali, so imeli vasi obdane z lesenimi palisadami. Če so se odločili za napad na sosednje pleme, so najprej izbrali vojaškega poglavarja, ki je moral biti izkušen bojevnik in imel sanje, da bo napad uspešen. Tisti bojevniki, ki so se mu nameravali priključiti, so pokadili sveto pipo tobaka, nato pa se zbrali v njegovi hiši na bojni posvet. Njihovo orožje je bil lok in puščice ter kij. Včasih so si naredili oklep, narejen iz tesno povezanih lesenih trakov, ki je zaustavil puščice, je pa napadalce upočasnil. Poznali so tudi velike ščite iz cedrovega lubja.

Pri vdoru v sosednjo vas so skušali ubiti čim več sovražnikov in si tako pridobiti slavo. Poznali so tudi skalpiranje. Treba je povedati, da je zaradi številnih vojn med indijanskimi plemeni, veliko plemen izumrlo že pred prihodom belega človeka.

Po vrnitvi z bojnega pohoda so v domači vasi priredili pojedino in razstavo pobranih skalpov. Ženske so odločile o usodi ujetnikov, prav tako so one shranjevale skalpe. Včasih so ujetnika vključili v klan, da je nadomestil umrlega člana, običajno pa so jih usmrtili na posebno krut in dolgotrajen način (Sherman 1990, 76–80).

Dieta severovzhodnih plemen je bila določena z njihovim okoljem. Delawari in Powhatani, ki so živeli na obalnih ravninah, so se preživljali z

ribolovom. Ko so jih očistili dreves, so začeli pridelovati koruzo, pri čemer so za gnojilo uporabljali morske alge in mrtve ribe. Večina plemen se je ukvarjala s kmetijstvom, lovom in ribolovom.

Možje so s kamniti sekirami očistili polja in delo dokončali s požiganjem preostankov rastlinstva. Žene so z lesenimi špicami in motikami obdelovale polja ter pridelovale predvsem koruzo, fižol, buče, sončnice. Možje so odhajali na ribiške pohode in lovili ptice, bobre, medvede in predvsem jelene (v skupinah). Jeleni so imeli za prebivalce severovzhoda enak pomen kot bizoni za Indijance v ravnini osrednje Amerike (ali tjujnji za Inuite). Meso so pojedli, kožuh so uporabili za oblačila, kite za niti, s katerimi so šivali. Iz kosti so izdelovali šila in igle, amulete, okraske in nakit, bel jelenji rep so uporabili pri izdelavi obrednega pokrivala. Rogove so uporabljali za kopanje, poglavar jih je vključil v svojo simbolično krono. Kopita so napolnili s kamenčki in jih uporabljali kot ropotulje v obrednih plesih. Huroni so pri lovu na jelene že uporabljali lovske pse. Ko je lovec žival ubil, se je zahvalil njenemu duhu, da mu je dovolil vzeti njeno življenje (Gibson 1980, Roe 1955, Hurt 1987).

Obleke so izdelovale indijanske ženske. Moški so bili običajno oblečeni v hlače in mokasine iz jelenove kože, običajno pobarvane ali okrašene. Ženske so imele še brezrokavnike in poleti tudi krila. Pozimi je bila obleka toplejša, za hojo po snegu so uporabljali nekakšne krplice iz lubja in vej.

Noseče žene so morale upoštevati vrsto tabujev. Če je videla invalidno ali pokvečeno žival, je to lahko škodovalo njenemu nerojenemu otroku. Če je jedla zajca ali želvo, je to lahko imelo za posledico gibalne napake pri otroku. Nekatera plemena so za dogodek rojstva postavila posebno obredno koč. Takoj po rojstvu so otročička položili v zibelko, obdano z mehkim in vpijočim mahom, ki je služil kot plenice. Še posebej so cenili novorojene deklice, saj so bile potencialne matere novih otrok, obenem pa so nadaljevale matri-linealno nasledstvo klana.

Poglejmo sedaj še zbirne sezname vseh severovzhodnih plemen:

Tabela 5: Indijanska plemena nekdanje New England – države Maine, New Hampshire, Vermont, Massachusetts, Rhode Island, Connecticut (Gridley 1974, 20–22).

Konfederacija Abnaki	
Abnaki ("ljudje vzhodne zemlje")	Maine
Amasecont ("obilje malih rib")	Maine
Malecite	Maine
Micmac	Maine (meja)
Missiassik	Lake Champlain, Vermont

Norridgewock ("ljudje mirne vode med brzicami")	Maine
Passamaquoddy ("obilje rib vahnje")	Maine
Penobscot ("mnogo kamna")	Maine
Pequawket ("luknja v tleh")	Maine, New Hampshire
Rocameca ("na ozemlju ob zgornjem toku")	Maine
Sokoki ("ljudje ob izhodu")	Maine
Wawenoc ("ljudje zalivske dežele")	Maine
Konfederacija Pennacook	
Accominta ("obala")	Maine
Agawam ("kraj za sušenje rib")	Massachusetts
Amoriscoggins	New Hampshire
Amoskeag ("tisti, ki jemlje majhne ribe")	New Hampshire
Coosuc ("pri jelki")	New Hampshire
Nashua ("vmesno ozemlje")	Massachusetts
Newichawanos	Maine
Ossipee (jezero, narejeno s širitvijo reke)	Maine
Pemigewasset	New Hampshire
Pennacook ("ljudje pri podnožju hriba")	New Hampshire
Piscataqua	New Hampshire
Souhegan	New Hampshire
Squamscot	New Hampshire
Wachuset ("pri majhni gori")	Massachusetts
Wamesit	Massachusetts
Winnecowet	New Hampshire
Winnipisawki	New Hampshire
Konfederacija Wappinger	
Mattabesee ("velika rečica")	Connecticut
Paugusset (kjer se ožine odprejo)	Connecticut
Quinnipias ("ljudje dolge vode")	Connecticut
Siwanoy ("ljudje soli")	Connecticut, New York
Tankiteke	Connecticut, New York
Tunxis (tam, kjer reka zavija)	Connecticut
Uncowa ("preko")	Connecticut
Wecquaesgeek ("konec pohoda")	Connecticut, New York
Konfederacija Nipmuc	
Nipmuc ("mesto za ribolov v sladki vodi")	Massachusetts, Connecticut
Quabaug ("rdeči ribnik")	Massachusetts
Quinebaug ("dolgi ribnik")	Connecticut
Wunnashowatuckong ("ljudje pri rečnem odcepu")	Massachusetts
Wusquowhananawkit ("pri deželi golobov")	Massachusetts

Konfederacija Mahican (Mohegan)	
Stockbridge	Massachusetts
Mahican ("volk")	Connecticut, Massachusetts
Konfederacija Wampanoag	
Nauset	Massachusetts
Patuxet	Massachusetts
Wampanoag ("vzhodni ljudje")	Massachusetts
Nepovezana plemena	
Mashpee ("veliki ribnik")	Massachusetts
Massachusett ("pri velikih hribih")	Massachusetts
Montowese ("majhen bog")	Connecticut
Namoskeags	New Hampshire
Nantucket	Nantucket Island
Narragansett ("ljudje majhnega rta")	Rhode Island
Niantic ("rt na morskem obrežju")	Rhode Island, Connecticut
Nonotuc	Massachusetts
Norwootuc	Massachusetts
Pequot ("uničevalci")	Connecticut
Pocumtuc	Massachusetts
Podunk ("zoženo ozemlje")	Connecticut
Poquonnoc ("čiščenje")	Connecticut
Pyquag ("odprta dežela")	Connecticut
Scaticook (Schaghticoke) ("ob rečnem odcepu")	Connecticut
Squawkeag	Massachusetts
Sukiaug	Connecticut
Wabaquasset	Connecticut
Glavna jezikovna družina	
Algonquian	

V tabeli 5 vidimo, da je bila večina indijanskih plemen organizirana v različne ohlapne politične povezave – konfederacije, le manjši del je bil nepovezan. Imena plemen odražajo njihov način življenja v smislu povezanosti z ozemljem, rekami, jezeri, morsko obalo.

Tabela 6: Indijanski rezervati v New England v 70-ih letih 20. stoletja (Gri-dley 1974, 23).

MAINE	
Passamaquoddy	okrožje Washinton (dva rezervata)
Penobscott	okrožje Penobscot

CONNECTICUT	
Schaghticoke	okrožje Litchfield
Golden Hill (Paugussett)	okrožje Fairfield
Western Pequot	okrožje New London
Eastern Pequot	okrožje New London
Skupnosti, ki niso živele v rezervatih	
MAINE	
Malecite	okrožje Aroostook
NEW HAMPSHIRE	
Pennacook	okrožje Hillsboro
MASSACHUSETTS	
Mashpee	okrožji Barnstable in Bristol
Nipmuc	okrožje Worcester
Wampanoag	Martha's Vineyard Island
Mešana plemena	okrožji Plymouth in Norfolk
CONNECTICUT	
Mohegan	okrožje New London
RHODE ISLAND	
Narragansett	okrožji Washington in Providence

Tabela 7: Indijanska plemena današnje države New York (Gridley 1974, 32–34)

Konfederacija Irokezov	
Cayuga ("prostor, kjer so posekali akacije")	obale jezera Cayuga
Mohawk ("tisti, ki jedo ljudi")	od vzhodnega dela države New York, severno do reke St. Lawrence, na zahodu do Utice, na jugu do Pennsylvanije
Oneida "(kamniti ljudje")	okrožje Oneida
Onondaga ("hribovski ljudje")	okrožje Odondaga
Seneca ("pri pokončni skladi")	od jezera Seneca do reke Geneva
Tuscarora ("nabiralci konoplje")	okrožje Madison
Konfederacija Wappinger	
Kitchawank ("pri veliki gori")	vzdolž reke Hudson od ustja reke Croton
Manhattan ("otok hrib")	otok Manhattan
Sintsink ("pri majhni skali")	okoli Ossining
Wappinger ("vzhodnjaki")	blizu okrožja Poughkeepsie
Wecquaesgeet ("konec pohoda")	okrožje Westchester
Konfederacija Delaware	
Munsee ("na kraju, kjer so zbrane skale")	zahodni breg reke Hudson in zgornji tokovi rek Delaware, New Jersey in Pennsylvania

Plemena na Long Islandu	
(Trinajst glavnih skupin, vsi Algonquiani, nekatere imajo podskupine)	
Canarsee ("ograjani kraj")	okrožji Kingst in Jamaica, spodnji Manhattan Island
Corchaug ("največji ali najpomembnejši kraj")	severovzhodni del otoka
Manhasset ("soseščina otoka")	otoka Shelter in Ram
Massapequa ("veliko vodno ozemlje")	od Fort Neck do Islipa ter navznoter do središča otoka
Matinecock ("pri gričevnati deželi")	sredina otoka do severne obale, od Newton in Flushing do reke Nissequogue
Merrick ("pri neplodni zemlji")	sredina otoka do severne obale med Rockville in Fort Neck
Montauk ("pri trdnjavi")	vzhodni dve tretjini otoka
Nesaquake ("glinasta ali blatna dežela")	preko sredine otoka do severne obale med reko Nissequogue in Stony Brook
Patchogue (Poosepatuck) ("tam, kjer zaviješ")	sredina otoka do južne obale med Patchogue in Canoe Place
Rockaway ("mivkasto ozemlje")	prečni pas od Long Island City do Far Rockaway
Secatogue ("črna ali temna dežela")	med južno obalo in središčem otoka, od Islip do Patchogue
Setauket ("ozemlje na južnem koncu reke")	vzdolž severne obale in sredina otoka od Stony Book do reke Wading
Shinnecock ("pri ravnem ozemlju")	med Atlantskim oceanom in zalivom Peconic do Easthamptom
Nepovezana plemena	
Mahican ("volk")	obe strani reke Hudson
Erie ("dolgoropec ali ljudje pume")	vzdolž jezera Erie do Pennsylvanije
Glavni jezikovni družini	
Iroquoian (irokeška)	
Algonquian (algonquijska)	

Tudi za plemena na ozemlju današnje države New York lahko ugotovimo, da jih je bila velika večina povezanih v ohlapne konfederacije. Tudi imena teh plemen so vezana na značilnosti ozemlja, kjer so prebivali.

Tabela 8: Indijanski rezervati na ozemlju današnje države New York v 70-ih letih 20. stoletja (Gridley 1974, 34).

Rezervat Allegany (Seneca, Cayuga, Onondaga)	okraj Erie
Rezervat Cattaraugus (Seneca, Cayuga, Onondaga)	okraj Cattaraugus
Rezervat Tonawanda (Seneca)	okraja Erie in Genesee
Rezervat Tuscarora (Tuscarora)	okraj Niagara
Rezervat St. Regis (Mohawk)	okraja St. Lawrence in Franklin (se nadaljuje v Kanado)
Rezervat Onondaga (Onondaga, Oneida, Cayuga)	okraj Onondaga
Indijanske skupnosti, ki niso živele v rezervatih	
Mountauk	Long Island
Poosepatucks	Long Island

Setaukets	Long Island
Matinecocks	Long Island
Shinnecock	Long Island

Pri rezervatih v tabeli 8 vidimo, da so v polovici živala po tri plemena skupaj. V takšnih rezervatih je prav gotovo prišlo do mešanja plemen.

Tabela 9: Indijanska plemena današnjih srednjeatlantskih držav New Jersey, Delaware, Maryland, Pennsylvania (Gridley 1974, 43).

Konfederacija Delaware	
Delaware (Lenni Lenape, "pravi moški")	celotni bazen reke Delaware in vzhodne Pennsylvanije, jugovzhod države New York, večji del držav New Jersey in Delaware
Munsee ("pri kraju, kjer so zbrani kamni")	
Unalachtigo	
Unami	
Konfederacija Nanticoke	
	Maryland
Arseek	
Conoy	
Cuscarawaoc	
Nanse	
Nanticoke ("ljudje plime")	
Ozinies	
Sarapinagh	
Nepovezana plemena	
Acquintanacsuak	Maryland
Atquanachuke	New Jersey
Chapticon	Maryland
Choptank	Maryland
Conestoga ("kraj obrnjenega droga")	Pennsylvania
Erie	Pennsylvania
Hackensack	New Jersey
Kahansuk	New Jersey
Nacotchtank	Maryland
Piscataway	District of Columbia
Raritan	New Jersey
Shawnee ("ljudje z juga")	Pennsylvania
Susquehanna	Pennsylvania
Glavni jezikovni družini	
algonquianska	
irokeška	

Pri plemenu Delaware omenimo, da so bili to verjetno prvi Indijanci, ki so jih videli beli ljudje. To je bilo leta 1524, ko je španski kapitan Verrazano vedril v pristanišču New York. 1609. leta je k njim priplul kapitan Hudson. V tridesetih letih 17. stoletja so Nizozemci že razvili trgovino s krznom. Ko so jih nasledili Angleži, so jih prepričali, da so skupaj z Irokezi in Mahicani (slavni filmski zadnji Mohikanci) oblikovali zvezo Covenant Chain. Tekom 17. stoletja so jih kosile črne koze, ošpice, gripa in kuga, ki so njihovo število prepolovile.

V šestdesetih letih 18. stoletja so jih beli kolonizatorji izrinili ter so se začeli preseljevati proti zahodu vzdolž rek Allegheny in Surquehanna. Včasih so se spopadali z Angleži, včasih so se na njihovi strani borili proti Francozom. Nekaj skupin je sklenilo mir pri Eastonu, New Jersey leta 1758, kjer so za preostanek plemena ustanovili rezervat pri Brothertonu. Druge skupine Delawarjev, ki so živele zahodno vse do Ohioja, so se bojevale z belimi kolonizatorji vse do pogodbe Greenville 1795. leta. Del se je nato preselil v Indiano in Missouri. Nekatere skupine, ki so ostale na ozemlju današnjih držav Ohio in Pennsylvanija, so nemški moravijanci spreobrnil v krščane, nato pa so se preselile k reki Thames v današnji kanadski provinci Ontario. Druge skupine so se pridružile plemenoma Mahican in Namticoke ter skušale pridobiti irokeško zaščito, nato pa se skupaj z njimi preselili v Ontario. Skupine, ki so živele v rezervatu Brotherton, so se pridružile plemenu Stockbridges v New Yorku, nato pa se skupaj s plemenom Oneida leta 1833 preselile v državo Wisconsin. Vendar njihova kalvarija še ni bila končana. Tekom 19. stoletja so se, pogosto skupaj s plemenom Shawnee, preseljevali še bolj proti zahodu. Prišli so do današnje države Mississippi, potem so dosegli Kansas, kjer se jih je nekaj naselilo v okrožjih Franklin in Ottawa. Zadnja velika preselitev je bila v letih 1867–68 v Oklahomo, kjer se je največja skupina naselila v Cherokee Nation (Johnson, Hook 2007, 32).

Tabela 10: Indijanski rezervati na ozemlju današnjih srednjeatlantskih držav v 70-ih letih 20. stoletja (Gridley 1974, 44).

Indijanske skupnosti, ki ne živijo v rezervatih	
NEW JERSEY	
Mešana plemena	okrožje Essex
DELAWARE	
Nanticoke	okrožje Sussex
Mešana plemena	okrožji Kent in Sussex
MARYLAND	
Nanticoke	okrožji Frederick in Washington
Wesort	okrožji Charles in Prince Georges

 PENNSYLVANIA

Cherokee	okrožje Dauphin
Mešana plemena	okrožji Bradford in Dauphin

Kot vidimo, v srednjeatlantskih državah že v sedemdesetih letih 20. stoletja ni bilo več rezervatov. V okrožju Warren v Pennsylvaniji so sicer imeli rezervat Cornplanter, v katerem je prebivalo pleme Seneca, vendar so ga zaprli. Zakaj? Vlada je potrebovala ozemlje rezervata za izgradnjo jezua Kinzua.

Za primerjavo z natančno razvrstitvijo indijanskih plemen, ki jo je napravila Marion Gridley iz sedemdesetih let prejšnjega stoletja, pogledajmo še novejšo razvrstitev (Johnson, Hook 2007), ki izhaja v prvi vrsti iz jezikovne razvrstitve, uporablja pa tudi nekatere drugačne prevode plemenskih imen ali jih navaja tam, kjer jih v prvih tabelah ni bilo (npr. plemeni Micmac in Malecite).

Tabela 11: Plemena – jeziki, jezikovni družini v severovzhodnih gozdnatih ravninah (Johnson, Hook 2007, 20).

Jezikovna družina	Pomen in izvor imena plemen	Jezikovna družina	Pomen in izvor imena plemen
Algonkianska:			
Micmac	"zavezniki"	Algonkianska plemena Severne Karoline	
Malecite	"zlomljeni govorniki"	Shawnee	"ljudje z juga"
Passamaquoddy	"tisti, ki so zasledovali ribe vahnje"	Miami	"ljudje iz Polotoka"
Abenaki	"ljudje z vzhoda"	Illini	"ljudje"
Western Abenaki	"ljudje z vzhoda"	Potawatomi	"ljudje kraja ognja"
Pennacook	"po bregu navzdol"	Mascouten	"ljudje prerije"
Massachusetts	"pri hribovskem območju"	Kickapoo	"postopač"
Nipmuc	"kraj za ribolov v sladki vodi"	Sauk	"ljudje rumene zemlje"
Pocomtuc	-	Fox	"ljudje rdeče zemlje"
Wampanoag	"ljudje z vzhoda"	Menomini	"možje divjega riža"
Narragansett	"ljudje malega rta"	Winnebago (Sionan)	"ljudje umazane vode"
Niantic	"pri rtu na reki"	Ojibwa	"peči dokler se ne naguba"
Mohegan	"volk" (ali ime kraja)	Ottawa	"trgovati"
Pequot	"uničevalci"	Mississauga	"reka z več odtoki"
		Algonkin	"kraj jegulj"
Plemena spodnjega toka reke Connecticut		Nipissing	"pri jezeru"
Paugussett	"kjer se ožine odprejo"		
Wappinger	"ljudje z vzhoda" (verjetno)	Irokeška:	
Mahican	"volk" (ali ime kraja)	Huron	"grob" ali "nasilnež"
Montauk	ime kraja	Petun (narod tobaka)	francosko ime

Stockbridge	angleško ime	Neutral	angleško ime
Brotherton	angleško ime	Wenro	"plavajoče olje"
Delaware	angleško ime	Erie	"narod rakunov"
Naticoke	"ljudje plime"	Susquehannock	angleško ime
Conoy	-	Irokezi (pet narodov)	"pravi gadje"
Powhatan	"slapovi v vodnem toku"	Mohawk	"ljudožerci"
		Oneida	"ljudje kamna"
		Onondaga	"ljudje na hribu"
		Cayuga	ime mesta
		Seneca	"ljudje gore"
		Mingo	beseda iz jezika delaware
		Tuscarota	"nabiralci konoplje"

V tej tabeli je mnogo več imen plemen, izvedenih iz pojma ljudje – v povezavi z vodo, kamnom, zemljo itd. Tudi pri Inuitih že iz njihovega imena izhaja, da so ljudje.

Vsa plemena so razvrščena v dve jezikovni družini – algonkiansko in irokeško. Algonkianska skupina jezikov je bila ena od najpomembnejših v Severni Ameriki. Govorili so jo prvotni prebivalci od kanadskih morskih provinc do Severne Karoline, navznoter pa vse do Great Plains. Njeno ime je izvedeno iz imena plemena Algonkin (Algonquin), ki so bili veja plemena Ojibwa v Quebecu. Bili so tesni prijatelji Francozov, s katerimi so se tudi mešali.

Irokeška jezikovna skupina je obvladovala vzhodne gozdnate ravnice. Delili so jo v severno vejo, ki je bila na ozemlju doline St. Laurence od Montreala do Ile d'Orleans, pa še območja Huron, Petun in Neutral v današnjem Ontariju. Vanjo je spadalo pet irokeških narodov v državi New York ter plemena Susquehannock v Pennsylvaniji. Njena južna veja je obsegala Virginijo in Severno Karolino, k njej pa so spadali tudi Cherokeeji (Johnson, Hook 2007, 50; McNikle 1962, Leitch 1979).

Jugovzhodne gozdnate ravnine

Sedaj smo podrobno proučili severni del vzhodnih gozdnatih ravnin Severne Amerike. Južni del teh ravnin pa vključuje današnje države južnoatlantske obale – Virginia, North Carolina, South Carolina, Georgia, Florida ter države juga ZDA – Kentucky, Tennessee, Alabama, Louisiana, Mississippi, Arkansas, vzhodni Texas. Zemljepisno gledano gre za del ZDA, ki se razteza od Mehškega zaliva do spodnjega Missisipijskega, Kentuckyja, od obalnih močvirij Atlantika do reke Missisipijske. Zemlja je rodovitna, podnebje je še bolj primereno za kmetovanje, saj so zime mile in padavine obilne. Zato so se Indijanci